

Nr 74.

Av herr **Kjellén**, *angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.*

Vid 1912 års riksdag, efter det första valet på den allmänna rösträttens grund, väcktes trenne motioner i syfte att undersöka förutsättningarna för röstplikt vid valen till andra kammaren.

Närmaste anledningen var givetvis det ringa deltagandet i valet: blott 57 procent av de röstberättigade. Det anmärktes, att en andra kammare, som hade bakom sig föga mera än hälften av valmanskåren, knappast kunde anses som en tillförlitlig spegel av den primära »folkvilja», som den ju var avsedd att uttrycka. Då inställde sig tanken på obligatorisk röstskyldighet som ett rent korollarium av rösträttighetens allmänlighet och ett behövt korrektiv mot folkviljans förfalskning. Ett sådant institut skulle stå på fast principgrund så till vida, som det framställde en medborgerlig rätt som tillika en medborgerlig plikt. Det syntes böra medföra även praktiska fördelar: för staten som en säkerhetsventil mot hastiga omkastningar, för riksdagen som en garanti för ökad auktoritet och en större trygghet mot upplösning, för samhället som en sordin på partisträngarne, för partierna själva som en lättnad vid agitationen. Slutligen borde institutet vara alldeles särskilt lämpat för förhållandena i vårt land, där rättsuppfattningen redan godtagit riksdagskandidatens mandatplikt nere i valkretsen ej mindre än riksdagsmannens voteringsplikt uppe i kammaren, där vidare det proportionella valsättet (med en fri grupp) ger varje röst ett värde, och där slutligen frågan om en skriftlig vötering — varigenom röstplikten i praktiken skulle underlättas — redan ligger under utredning i följd av en riksdagens skrivelse av 1908 (nr 137). Institutet borde därför verka än mindre avskräckande hos oss än i de icke få länder, där det redan finnes infört utan att så gynnsamma förutsättningar förelegat:

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 3 saml. 36 häft. (Nr 74.)

att särskilt nämna Belgien (1893), Österrike (1907) och Spanien (likaledes 1907).

Konstitutionsutskottet grundade sitt avstyrkande (nr 28) på argument, som böra ses i belysning av mitt yttrande i första kammaren den 15 maj. Då det sålunda uttalades farhågor för att institutet skulle göras ineffektivt därigenom att de röstande lade blanka sedlar i valurnorna, så företeddes däremot en statistik (från Österrike), enligt vilken valplikten ökat de blanka sedlarnes antal med endast något över en procent (från 3 till 14 pr tusen). Tvivlet på gagnet av en reform, som framförde till valurnorna även dem som brusto i »håg och intresse», syntes böra ha anmälts före den allmänna rösträttens införande, varigenom personlighetsprincipen kom till sin rätt utan avseende på subjektiva kvalifikationer av dylik art. Och de praktiska anmärkningarna om svårigheten att få en på samma gång effektiv och med billighetens fordringar överensstämmande reform, liksom om svårigheten att realisera saken i vårt glesbyggda land, syntes ha betydelse snarare som föremål för utredningen än som skäl mot densamma. Utskottet var icke heller enigt i sin förkastelse; och om också dess betänkande antogs av båda kamrarna utan votering, hade dock från skilda partihåll yttrats sympatier för reformtanken.

Om jag nu åter påkallar riksdagens uppmärksamhet för denna fråga, så är det på grund av färska erfarenheter angående vårt valsystems effektivitet. I 1912 års motion (s. 32) förutsåg jag den invändningen, att frågan var för tidigt väckt efter endast ett val, då det nya systemets anda ju ännu icke kunnat genomsyra valmanskåren. Nu har systemet genomgått två nya prof, nämligen i april och i september 1914. Det bör vara av synnerligt intresse att undersöka deras utfall från vår synpunkt.

Jag erinrar då först om de alldeles exceptionella förhållanden, under vilka dessa val företogos: det första efter andrakammarupplösningen i februari, det andra under brinnande världskrig. Det kan tryggt sägas, att svenska folket aldrig gått till allmänna val i en sådan upphetsning som vid det förstnämnda tillfället; aldrig ha partierna så hett stått efter varandras argesta, aldrig ha de ansträngt sina krafter till den grad i agitationen, aldrig ha de »skrapat» sina reserver med sådan energi. Vad blev nu resultatet? Den nyss publicerade statistiken (se Bilaga I nedan) visar, att av inemot 1,100,000 röstberättigade icke fullt 765,000 deltagit i valet, knappt 70 procent; 330,000 valmän, över 30 procent av kåren, uteblevo. Även där intresset var som allra störst, i Göteborgs stad, skolkade mer än var femte valman (20,3 %);

där det var lägst, i Norrbottens norra valkrets, nästan varannan (48,5 %). Så kommo höstvalen, stimulerade bland annat av den agitationsfrasen att ett av partierna ville störta riket i kriget; de röstberättigade voro nu över 1,1 million, 20,000 flere, men de röstades antal hade minskats till 735,000, 28,000 färre: ett strejktal av nära 380,000 och en strejkprocent på i det närmaste 34. Endast i 8 valkretsar gick deltagandet nu över 70 %, i 6 sjönk det under 60 — och i Norrbottens norra t. o. m. under 50.

Således, icke ens de abnormt pressande omständigheterna år 1914 — som vi hoppas aldrig måtte återkomma — förmådde på frivillighetens väg uppdriva vår effektiva valmanskår till mera än ungefär $\frac{2}{3}$ av den verkliga. Det är just det medeltal, som kunnat konstateras på grund av erfarenheten i främmande länder i normala fall (se motion 1912, s. 6); medan talet där i undantagsfall kunnat överstiga $\frac{5}{6}$ (Tyskland 1907). Det är högre tal hos oss än år 1911, då restprocenten var 43; men i betraktande av situationen kunna vi icke vara säkra på, att icke talet sjunker ned dit igen, då vi åter kommit i vardagsgångarna. Var och en, som behjärtar angelägenheten att förhindra en minoritetsopinion att usurpera rangen av »folkvilja», bör således i de senaste valen finna ökad anledning att reflektera på det naturliga botemedel däremot, som heter rösträttighetens statuering som röstskyldighet.

Ännu en erfarenhet vid de senaste valen, som icke bör lämnas oanmärkt i detta sammanhang, är det socialdemokratiska partiets starka och stadiga framgång: från 172,000 valmän och 64 platser 1911 till nära 230,000 valmän och 73 platser genom vårvalet 1914 och 266,000, resp. 87 vid höstvalet samma år. Det ligger nära till hands att skriva denna framgång icke blott på räkningen av de socialistiska idéernas egen inneboende kraft, utan även — och kanske väsentligen — på partiets trumf i ett system som direkt premierar agitationen. Så till vida ha vi här fått praktisk-statistiska belägg till vår teoretiska slutsats, att det nuvarande systemet från början gynnar de politiska strävanden, som stödjade sig på de homogenaste, alltså lättast uppagiterade och lättast organiserade massorna. Den, som anser ett dylikt företräde vid valurnorna för det ena av partierna icke rätt förenligt med »fair play» vid valet eller med allmänna rösträttens princip överhuvud, har således förnyad anledning att besinna den naturliga garantien däremot.

Har man av de senaste valen blivit styrkt i den uppfattningen, att allt icke är bra som det är nu, och har man på den grund över-

huvud något intresse för reformen i fråga, så tillåter jag mig att en gång för alla hänvisa till min motion 1912, jämte tillhörande anförande i första kammaren, där frågan är föremål för en genomförd utredning från olika synpunkter. Denna framställning står i allt väsentligt fortfarande omotsagd. Det detaljerade studium av valplikten i Österrike, som S. Wallengren efteråt utfört (i Statsvetenskaplig tidskrift 1913, s. 22—60), har icke på någon punkt rubbat den, men i ett viktigt avseende styrkt den, i det att författaren — som själv icke synes vara anhängare av reformen — avgett det vittnesbördet, att man »kan omöjliggen frånskriva valplikten egenskap av effektivitet». Föröfrigt är endast att anmärka, att till uppgifterna i motionen angående »röstplikten som erövrande tidsidé» numera äro att tillägga två nya kronländer i Österrike (*Krain* 1910, *Bukovina* 1911) samt unionsstaten *Argentina* 1912.

En viss anledning att återkomma till ämnet finner jag också i den rundfråga därom, som anställdes av tidningen Aftonbladet i slutet av år 1914, och vars resultat av tidningens redaktion sammanställdes i numret för den 4 januari innevarande år under rubriken »Spörsmålet om röstplikt, resultatet av en enquête» (här bifogad som Bilaga II). Därav framgår först och främst, att frågan icke är någon partifråga: hon räknar anhängare och motståndare inom alla läger. Bland de angivna argumenten *för* är också ett, som icke förut vidrörts, men som icke synes sakna bärkraft: den lagstadgade skyldigheten skulle ägna sig att häva betänkligheterna hos de säkerligen icke få röstberättigade, som önska begagna rätten men nu av sociala hänsyn icke *våga*.

Ett huvudargument *emot* synes vara de redan av konstitutionsutskottet 1912 anmärkta rent geografiska svårigheterna i vårt glesbyggda land med de stora avstånden. Man synes alltså fortfarande förbise eller underskatta det i min förra motion starkt framhållna och t. o. m. i motionens kläm upptagna sammanhanget mellan denna reform och det redan i 1908 års riksdagsskrivelse anhängiggjorda önskemålet att för vissa grupper räkning möjliggöra delaktighet i valen på skriftlig väg. Om denna skrivelses senare öden har jag inhämtat, att den i oktober 1913 ledde till förordnande för prof. J. A. Ernberg att som sakkunnig biträda justitiedepartementet vid frågans handläggning, samt att utredningen i maj 1914 framskridit därhän, att medel anvisats för dess publicering genom trycket. Ännu har den emellertid icke sett dagen, och under alla omständigheter är intet regeringsinitiativ i frågan att förvänta under innevarande riksdag. Detta har för vårt ämne den betydelsen, att det parlamentariska yrkandet i fråga om röstplikten fortfarande kan göras

i samma form, som på angivna grunder — och främst till lugnande av ovannämnda geografiska farhågor — valdes i 1912 års motion.

På grund av vad sålunda anförts får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t i sammanhang med behandlingen av riksdagens skrivelse nr 137 av år 1908 låta utreda frågan, huruvida och under vilka villkor rösträttens utövning vid valen till riksdagens andra kammare må kunna göras obligatorisk för alla röstberättigade, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning eventuellt kan giva anledning.

Stockholm den 2 mars 1915.

Rudolf Kjellén.

De allmänna valen till andra kammaren åren 1911 och 1914.

(Ur Statistisk årsbok 1915.)

6

Motioner i Första kammaren, Nr. 74.

Valkretsar och år 1914 I = förra valet 1914 1914 II = senare valet 1914 enl. preliminära uppgifter.	Antal i röstlängd upptagna personer.	Därav röst- berättigade		Röstande.		Valkretsar och år 1914 I = förra valet 1914 1914 II = senare valet 1914 enl. preliminära uppgifter.	Antal i röstlängd upptagna personer	Därav röst- berättigade		Röstande.	
		Antal.	%	Antal.	% av röst- ber.			Antal.	%	Antal.	% av röst- ber.
Stockholms stads första valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	41 663 49 317 51 090	24 417 27 229 28 675	58·6 55·2 56·1	15 608 20 708 21 201	63·9 76·1 73·9	Jönköpings läns västra valkrets... { 1911 1914 I ¹⁾ 1914 II	30 493 31 358 31 861	26 005 27 144 27 704	85·3 86·6 87·0	16 662 20 996 20 210	64·1 77·4 72·9
Stockholms stads andra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	42 321 43 074 43 396	29 182 29 143 30 177	69·0 67·7 69·5	18 884 22 938 23 372	64·7 78·7 77·4	Kronobergs läns östra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	22 131 22 461 22 364	18 793 19 397 19 217	84·9 86·4 85·9	10 859 13 156 11 832	57·8 67·8 61·6
Stockholms läns södra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	37 303 34 861 35 974	24 652 23 821 25 561	66·1 68·3 71·1	12 153 16 575 16 013	49·3 69·6 62·6	Kronobergs läns västra valkrets... { 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II	17 105 17 171 17 079	15 123 15 081 15 052	88·4 87·8 88·1	8 270 10 172 9 003	54·7 67·4 59·8
Stockholms läns norra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	20 743 20 425 20 810	18 047 18 081 18 449	87·0 88·5 88·7	7 400 11 976 11 002	41·0 66·2 59·6	Kalmar läns norra valkrets... { 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II ¹⁾	23 072 23 319 23 306	20 174 20 158 20 032	87·4 86·4 86·0	11 058 13 371 12 482	54·8 66·3 62·3
Uppsala län { 1911 1914 I 1914 II	31 544 32 424 32 700	26 146 27 278 27 374	82·9 84·1 83·7	16 860 19 714 19 612	64·5 72·3 71·6	Kalmar läns södra valkrets... { 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II ¹⁾	33 596 33 946 33 982	25 723 25 855 25 724	76·6 76·2 75·7	13 210 18 103 16 607	51·4 70·0 64·6
Södermanlands läns norra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	17 385 17 690 17 913	14 708 15 276 15 110	84·6 86·4 84·4	9 106 11 321 10 778	61·9 74·1 71·3	Gottlands län { 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II ¹⁾	14 622 14 762 14 828	12 927 12 962 13 055	88·4 87·8 88·0	5 186 10 061 8 541	40·1 77·6 65·4
Södermanlands läns södra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	26 659 27 579 28 069	23 269 23 859 24 353	87·3 86·5 86·8	13 396 16 616 16 170	57·6 69·6 66·4	Blekinge län { 1911 1914 I 1914 II	34 758 35 206 35 023	25 392 25 918 26 306	73·1 73·6 75·1	12 511 16 443 15 690	49·3 63·4 59·6
Östergötlands läns norra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	25 102 25 405 25 658	21 047 21 573 21 632	83·8 84·9 84·3	12 215 14 118 13 884	58·0 65·4 64·2	Kristianstads läns nordvästra val- krets { 1911 1914 I 1914 II	30 980 31 776 31 981	27 208 27 342 27 757	87·8 86·0 86·8	15 364 19 505 17 831	56·5 71·3 64·2
Norrköpings och Linköpings val- krets { 1911 1914 I 1914 II	18 791 19 543 19 648	11 551 11 199 10 969	61·5 57·3 55·8	7 290 8 449 8 035	63·1 75·4 73·3	Kristianstads läns sydöstra valkrets { 1911 1914 I 1914 II	26 175 26 696 26 839	22 981 23 603 23 657	87·8 88·4 88·1	12 873 16 621 15 741	56·0 70·4 66·5
Östergötlands läns södra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	29 153 29 631 29 783	25 158 25 566 25 998	86·3 86·3 87·3	15 716 18 358 18 582	62·5 71·8 71·5	Malmöhus läns norra valkrets... { 1911 1914 I 1914 II	21 276 21 486 21 629	18 272 18 449 18 746	85·9 85·9 86·7	10 839 13 662 12 888	59·3 74·1 68·8
Jönköpings läns östra valkrets... { 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II ¹⁾	22 103 22 453 22 257	19 041 19 210 19 196	86·1 85·6 86·2	10 756 12 846 12 097	56·5 66·9 63·0	Malmöhus läns mollersta valkrets { 1911 1914 I 1914 II	29 201 29 000 29 022	25 484 25 201 25 283	87·3 86·9 87·1	13 846 16 997 15 992	54·3 67·4 63·3

1) Liberala och socialdemokrater röstade under gemensam partibeteckning.

Malmöhus läns södra valkrets ...	1911	25 054	21 428	85·5	13 865	64·7	Värmlands läns östra valkrets ...	1911	25 279	19 229	76·1	11 759	61·2
	1914 I	26 217	22 093	84·3	15 294	69·2		1914 I ¹⁾	25 785	19 717	76·5	14 380	72·9
	1914 II	25 994	21 755	83·7	14 077	64·7		1914 II	26 043	20 462	78·6	14 132	69·1
Hälsingborg, Lands- krona och Lund..	1911 ¹⁾	15 783	9 726	61·6	6 339	65·2	Värmlands läns västra valkrets...	1911 ¹⁾	23 649	19 403	82·0	10 456	53·9
	1914 I	17 518	10 358	59·1	7 662	74·0		1914 I ¹⁾	23 793	19 150	80·5	12 899	67·4
	1914 II	17 225	10 622	61·7	7 538	71·0		1914 II	23 719	19 603	82·6	12 242	62·4
Malmö stad.....	1911	20 127	10 315	51·2	6 891	66·8	Örebro läns norra valkrets	1911	27 675	22 384	80·9	11 440	51·1
	1914 I	21 269	11 853	55·7	8 752	73·8		1914 I	28 327	23 160	81·8	15 739	68·0
	1914 II	21 976	12 910	58·7	9 225	71·5		1914 II	28 952	22 900	79·1	13 778	60·2
Hallands län	1911	35 157	29 359	83·5	16 795	57·2	Örebro läns södra valkrets	1911	23 515	20 403	86·8	12 003	58·8
	1914 I	35 858	29 888	83·1	21 774	72·9		1914 I	23 827	20 817	87·4	14 202	68·2
	1914 II	35 791	30 272	84·6	20 594	68·0		1914 II	23 734	20 780	87·6	13 074	62·9
Göteborgs o. Bohus läns södra valkrets	1911	28 881	22 753	78·8	11 132	48·9	Västmanlands läns östra valkrets ...	1911	19 767	15 940	80·6	10 222	64·1
	1914 I ¹⁾	29 636	23 252	78·5	15 834	68·1		1914 I	20 897	16 489	78·9	11 457	69·5
	1914 II ¹⁾	29 792	23 961	80·4	15 008	62·6		1914 II	21 265	16 799	79·0	10 593	63·1
Göteborgs o. Bohus läns norra valkrets	1911	22 792	16 856	74·0	9 190	54·5	Västmanlands läns västra valkrets...	1911	18 905	15 741	83·3	10 346	65·7
	1914 I ¹⁾	23 279	16 485	70·8	11 081	67·2		1914 I	19 263	16 028	83·2	11 335	70·7
	1914 II	23 189	17 482	75·4	11 239	64·3		1914 II	19 396	16 113	83·1	10 593	65·7
Göteborgs stad	1911	38 881	19 122	49·2	11 368	59·4	Kopparbergs läns östra valkrets ...	1911	18 695	14 952	80·0	8 056	53·9
	1914 I	41 414	22 799	55·1	18 166	79·7		1914 I	19 243	15 303	79·5	10 551	68·9
	1914 II	42 692	24 376	57·1	18 345	75·8		1914 II	19 250	15 721	81·7	10 532	67·0
Älvsborgs läns norra valkrets ...	1911 ¹⁾	17 356	14 356	82·7	7 772	54·1	Kopparbergs läns västra valkrets...	1911	21 004	17 318	82·5	9 083	52·4
	1914 I ¹⁾	17 417	14 521	83·4	9 720	66·9		1914 I	21 594	18 082	83·7	11 800	65·3
	1914 II	17 301	14 703	85·0	8 951	60·9		1914 II	22 141	18 423	83·2	10 754	58·4
Älvsborgs läns mellersta valkrets	1911	24 103	19 823	82·2	12 434	62·7	Kopparbergs läns norra valkrets ...	1911 ¹⁾	18 265	16 260	89·0	8 025	49·4
	1914 I	24 902	19 960	80·2	14 827	74·3		1914 I ¹⁾	18 642	16 406	88·0	9 620	58·6
	1914 II	25 074	20 448	81·6	13 723	67·1		1914 II	18 752	16 646	88·8	9 664	58·1
Älvsborgs läns södra valkrets ...	1911 ¹⁾	29 479	25 019	84·9	16 274	65·0	Gästriklands val- krets.....	1911	23 997	17 910	74·6	11 776	65·8
	1914 I ¹⁾	30 037	25 808	85·9	19 517	75·6		1914 I	24 718	18 427	74·5	13 972	75·8
	1914 II	30 091	25 900	86·1	19 349	74·7		1914 II	24 806	18 769	75·7	14 551	77·5
Skaraborgs läns norra valkrets ...	1911 ¹⁾	29 760	24 782	83·3	13 430	54·2	Hälsinglands södra valkrets	1911	16 152	13 197	81·7	7 824	59·3
	1914 I ¹⁾	30 453	25 608	84·1	17 323	67·6		1914 I	16 625	13 371	80·4	9 130	68·3
	1914 II	30 519	25 811	84·6	15 623	60·5		1914 II	16 786	13 664	81·4	9 433	69·0
Skaraborgs läns södra valkrets ...	1911	31 222	27 744	88·9	17 041	61·4	Hälsinglands norra valkrets	1911	21 207	17 224	81·2	9 167	53·2
	1914 I ¹⁾	31 491	27 850	88·4	19 905	71·5		1914 I	21 406	17 153	80·1	11 004	64·2
	1914 II ¹⁾	31 539	27 994	88·8	18 610	66·5		1914 II	21 393	17 314	80·9	11 484	66·3
Värmlands läns norra valkrets ...	1911	15 753	13 177	83·6	7 052	53·5	Medelpads valkrets	1911	23 865	16 942	71·0	9 587	56·6
	1914 I	15 906	12 959	81·5	7 765	59·9		1914 I	25 070	17 926	71·5	13 095	73·1
	1914 II	15 893	13 228	83·2	7 691	58·1		1914 II	25 276	18 254	72·2	12 755	69·9

¹⁾ Liberala och socialdemokrater röstade under gemensam partibeteckning.

Valkretsar och år 1914 I = förra valet 1914 1914 II = senare valet 1914 enl. preliminära uppgifter.	Antal i röstlängd upptagna personer.	Därav röst- berättigade		Röstande.		Valkretsar och år 1914 I = förra valet 1914 1914 II = senare valet 1914 enl. preliminära uppgifter.	Antal i röstlängd upptagna personer.	Därav röst- berättigade		Röstande.			
		Antal.	%	Antal.	% av röst- ber.			Antal.	%	Antal.	% av röst- ber.		
Ångermanlands södra valkrets ...	{ 1911 1914 I 1914 II	19 593 20 125 20 361	14 249 14 743 15 422	72·7 73·3 75·7	8 405 10 272 9 884	59·0 69·7 64·1	Norrbottnens läns norra valkrets ...	{ 1911 1914 I 1914 II	18 670 19 775 19 995	13 462 14 209 14 989	72·1 71·9 75·0	4 868 7 312 7 487	36·2 51·5 49·9
Ångermanlands norra valkrets ...	{ 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II	14 920 15 185 15 163	12 425 12 935 12 971	83·3 85·2 85·5	7 281 9 419 9 195	58·6 72·8 70·9	Hela riket 1911	1 349 201	1 066 200	79·0	607 487	57·0	
Jämtlands läns södra valkrets ...	{ 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II	15 261 15 805 15 966	13 000 13 382 13 600	85·2 84·7 85·2	7 413 9 420 9 047	57·0 70·4 66·5	Därav landsbygd städer	1 023 770 325 431	859 792 206 408	84·0 63·4	477 400 130 087	55·5 63·0	
Jämtlands läns norra valkrets ...	{ 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II ¹⁾	14 806 15 312 15 377	12 349 12 771 12 986	83·4 83·4 84·5	7 292 8 304 8 584	59·0 65·0 66·1	Hela riket 1914 I	1 385 847	1 092 454	78·8	763 423	69·9	
Västerbottens läns södra valkrets ...	{ 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II ¹⁾	20 082 20 683 21 112	17 079 17 749 17 996	85·0 85·8 85·2	8 744 10 904 10 824	51·2 61·4 60·1	Därav landsbygd städer	1 034 161 351 686	866 906 225 548	83·8 64·1	590 481 172 942	68·1 76·7	
Västerbottens läns norra valkrets ...	{ 1911 ¹⁾ 1914 I ¹⁾ 1914 II ¹⁾	16 183 16 714 16 878	14 452 14 581 14 857	89·3 87·2 88·0	8 243 10 076 10 628	57·0 69·1 71·5	Hela riket 1914 II	1 397 175	1 111 960	79·6	735 393	66·1	
Norrbottnens läns södra valkrets ...	{ 1911 1914 I 1914 II	17 187 18 078 18 522	12 521 13 276 14 202	72·9 73·4 76·7	5 852 8 206 8 623	46·7 61·8 60·7	Därav landsbygd städer	1 038 449 358 726	878 713 233 247	84·6 65·0	564 920 170 473	64·3 73·1	

¹⁾ Liberala och socialdemokrater röstade under gemensam partibeteckning.

Bilaga 2.

Spörsmålet om röstplikt.

Resultatet av en enquête.

(Ur »Aftonbladet» 4 januari 1915.)

Det är ett ofta påpekat och i allmänhet med beklagande konstaterat förhållande, att vid de så betydelsefulla valen till folkrepresentationen deltagandet är så ringa, att icke på långt när ens *tre fjärdedelar* av de röstberättigade begagna sig av sin valrätt. Vid vårvalet 1914 till andra kammaren voro ju den politiska spänningen och intresset drivna till sin höjdpunkt, men ändock deltog av de i röstlängderna upptagna 1,092,454 röstberättigade personerna icke mer än 763,423, d. v. s. 69,9 procent, i valet. Och vid det ordinarie valet på hösten var procentsiffran ej oväsentligt lägre. Då nu avsikten med ett val är att få ett klart uttryck för valmanskårens uppfattning i de på dagordningen stående politiska huvudfrågorna, blir det en följd av det ringa deltagandet, att det syftet ej på ett tillfredsställande sätt uppnås. Det är nämligen vanligt, att den majoritet, som framträder bland de i valet deltagande, *icke utgör ens hälften* av hela antalet röstberättigade. Och det vore förhastat att utan vidare gå ut ifrån att partiuppdelningen bland de hemmasittande är proportionsvis densamma som bland de i valet deltagande. Det visar sig nämligen överallt, att det är de aggressiva, de missnöjda, de radikala och oroliga elementen, såväl på höger- som vänsterhåll, som äro de vaknaste och ivrigaste att göra sin stämma hörd och sin röst gällande. De mera »stillta i landet» hålla sig hemma. En majoritet bland de röstande behöver därför *alls icke* betyda en majoritet bland de röstberättigade. Det kan lätt hända, att i själva verket en *minoritet* blir i stånd att utöva det bestämmande inflytandet på de riktlinjer, efter vilka landets politik kommer att föras.

Att en sådan sakernas ordning icke är vidare lämplig eller lycklig, lära väl de flesta erkänna. Men fråga är, om några antagliga botemedel mot missförhållandet kunna utfinnas. I vissa länder har man som ett korrektiv mot eventuell förvanskning av »folkviljan» vid valen till representationen infört *folkomröstning* i större eller mindre utsträckning, och kravet på införande av detta radikal-demokratiska institut har på åtskilliga håll upptagits som en *konservativ* garanti mot en radikal representantförsamlings lust för obetänkta äventyrligheter. I några länder har man däremot gått mera rakt på sak och sökt före-

komma ett snedvridet utslag av folkmeningen vid valen genom att fastslå principen, att *rätten* att rösta också innebär *plikt* att rösta. Valrätten utgör, resonerar man, en offentlig funktion, som staten i sitt intresse uppdragit åt somliga på visst sätt kvalificerade medborgare, och det bör lika litet få ligga i den enskildes fria skön att fullgöra detta offentliga uppdrag som exempelvis att utbilda sig till fosterlandets försvar.

Som bekant har även i svenska riksdagen frågan om införande av röstplikt varit uppe. Den främste ivraren för denna tanke är professor *Rudolf Kjellén*. Redan 1906 pekade han i motion i andra kammaren på den obligatoriska röstplikten såsom en reform, vilken stode i nära sammanhang med införandet av allmän rösträtt, och i boken »Ett program», som utkom i slutet av år 1908, rekommenderade han röstplikten »såsom slutbyggnad på den demokratiska huvudreformen». I en vidlyftig motion i första kammaren vid 1912 års riksdag uppstog han därpå frågan till allsidig behandling och hemställde om en riksdagskrivelse med begäran om utredning i ämnet. Konstitutionsutskottet och kamrarna ställde sig emellertid avvisande, men det saknades ej röster, som godkände motionärens tankegång, och det torde vara otvivelaktigt, att frågan åter kommer på kamrarnas bord.

Förhållandet är nämligen, att förslaget om röstplikt har anhängare inom riksdagens alla partier. Detta framgår såväl av förhandlingarna i frågan vid 1912 års riksdag som av den enquete i ämnet, som Aftonbladet för ett par månader sedan igångsatte. Från ett stort antal riksdagsmän har svar ingått, och det visar sig, att ståndpunktstagandet i denna sak ej alls följer de vanliga partilinjerna. Motståndare och anhängare till röstpliktstanken finnas i stark blandning i alla politiska läger. Några av dem, som yttrat sig, stå ännu tveksamma och ha ej hunnit decidera sig. Somliga av dessa förklara emellertid, att skulle rösträtt för kvinnor införas, måste samtidigt röstplikten i lag fastslås.

Motståndarna framhålla sin ovilja mot en tvångslagstiftning med bötespåföljd för uteblivande vid valtillfälle. På den vägen kan icke de röstberättigades plikt- och ansvarskänsla mot fosterlandet höjas och stärkas. Som enda verk samma medlet att nå målet, ett pliktmedvetet allmänt deltagande i valen, framhålls ett kraftigt, sunt och klarläggande upplysningsarbete. Personer, som betrakta rösträtten icke såsom en medborgerlig förmån, utan såsom en börda, och därför stanna hemma, måste, om de tvingas att rösta, närmast bli ren valboskap. För övrigt skulle det ju vara ganska lätt för den, som vill utebli, att skaffa sig laga förfall. Uraktlåter han att betala sin skatt, är han ju med detsamma befriad från besväret att gå och rösta. Röstplikten förutsätter sålunda, framhålls från några håll, slopandet av de så kallade strecken. Man må alltså framgent som hittills låta det vara de olika partiernas sak att få fram sina medlemmar till valurnorna.

I somliga av de ingångna svaren utpekas också det proportionella valsättet såsom en av orsakerna till det relativt ringa deltagandet i valen. Allmänheten förstår icke valsättet ännu, och man kan inte beräkna verkan av sin röstgivning. Understundom ter sig det hela som ett lotterispel. Valkretsarna måste också i följd av valsättet vara mycket stora, vadan valmännen få svårt att lära känna kandidaterna, vilket i hög grad slappar intresset. I många fall, särskilt i Norr-

land, äro även valdistrikten alltför stora. Många valmän kunna ha milslånga vägar till vallokalen, och när de komma fram händer det, att de få stå flera timmar i kö, måhända t. o. m. i köld och rusk utanför vallokalen, innan de få avlämna sin röstsedel. Är det då att undra på, om valdeltagandet icke blir särdeles livligt? Och att under sådana förhållanden stadga röstplikt skulle hos ett folk, som icke saknar en viss trotsig läggning, kuuna medföra vissa betänkliga konsekvenser.

Vad som alltså måste göras, betonas av somliga, är först och främst att råda bot på nyssnämnda missförhållanden. Valdistrikten måste göras små och röstavlämningen bli så bekväm som möjligt. Dessutom måste möjlighet öppnas för sjömän och andra, som av sin tjänst hindras att deltaga i valen, att insända sin röstsedel pr post eller att rösta medelst fullmakt. Det framhålles också av en och annan, att en del valmän utan tvivel avhålla sig från att deltaga i valen av samvetsbetänkligheter, när valen äga rum på sön- och helgdagar. Åtskilligt skulle därför vinnas genom införandet av en för hela landet *gemensam valdag*, och då naturligtvis en *arbetsfri söckendag*. Det skulle bli en politisk högtidsdag, som skulle väcka intresse för valen djupt ner i alla folklager.

De som uttalat sig för införande av röstplikt medgiva i allmänhet, att flera av de åtgärder, som nyss angivits, äro av behovet påkallade och önskvärda. Vad upplysningsverksamheten angår, betonas emellertid, att densamma f. n. är allt annat än objektiv och därför icke mycket att rekommendera. Det är ju icke staten, som befattar sig därmed, utan det är partierna, och deras agitation präglas icke sällan av ringa sanningskärlek och är ofta ägnad att förvirra det allmänna omdömet. I varje fall tror man icke på detta håll på möjligheten att utan röstplikt få fram ett tillfredsställande deltagande i valen. Och gentemot påståendet, att de som skulle tvingas fram till valurnan, skulle sakna förutsättningar att på ett vederhäftigt sätt utöva sin rösttätt, framhålles av några, att röstplikten otvivelaktigt skulle väcka upp de förut intresselösa till insikt om vikten att bilda sig en politisk uppfattning och till känsla av det ansvar som följer med rätten att rösta. Nu tro de, som sitta hemma på valdagen, att de inte ha något ansvar alls för det sätt, varpå fosterlandet styres. Det bästa vore att genom införande av röstplikt ta dem ur denna uppfattning.

En och annan betonar naturligtvis också, att röstplikten otvivelaktigt skulle vara till fördel för de borgerliga partierna gentemot socialdemokraterna. De sistnämndas agitationsapparat fungerar nämligen på ett helt annorlunda tillfredsställande sätt än de förras. I de socialdemokratiska leden har man redan i betydande utsträckning lyckats inpränta, att rösträtt innebär röstplikt. Ej så inom de borgerliga partierna.

En icke ringa fördel med införandet av röstplikt vore, att många, som nu av varjehanda hänsyn icke våga att begagna sin rösträtt, då icke behövde stå i valet och kvalet härom. Många i av andra beroende ställning stanna hellre hemma än de gå fram till valurnan; det kan vara arbetare, som ej vilja stöta sig med sin arbetsgivare, eller en detaljhandlare, som inte vill komma på kant med sin socialdemokratiska kundkrets, o. s. v.

I ett svar föreslås, att de försumliga borde få böta exempelvis tre kronor och att dessa böter skulle användas till välgörande ändamål, t. ex. sanatorieverksamheten. Förslagsställaren uttalar som sin vissa övertygelse, att ingen enda valman, som avlämnar sin röstsedel vid valen, kan undgå att känna harm över att så många sitta hemma med armarna i kors, samt att ingen enda valman, vare sig

han är högerman, liberal eller socialdemokrat, på valdagen har något emot att respektive meningsfränder, som sitta hemma, bötfällas. Han betonar till slut, att »huvudsaken är att få en auktoritet att motionera och en god huvudstadspress att riva i saken.»

Detta några huvudsynpunkter, som framkommit i enquête-svaren. Det kan som sagt knappast råda något tvivel om att frågan kommer att hållas vid liv och om icke annat bidra till att avlägsna en del av de missförhållanden, som nu i sin mån hålla deltagandet i valen nere.
